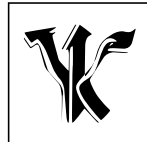

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**ЕКСПЕРТ:
ПАРАДИГМИ ЮРИДИЧНИХ НАУК
І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

**EXPERT: PARADIGM OF LAW
AND PUBLIC ADMINISTRATION**

№ 3 (27), 2023

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

Експерт: парадигми юридичних наук
і державного управління
Видається з 2018 року
Періодичність: 6 разів на рік
Друкується за рішенням Вченої ради
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 9 від 18.10.2023)
Видання є таким, що реферується в міжнародних
та вітчизняних наукометричних базах:
Index Copernicus, ResearchBib,
Turkish Education Index, Polish Scholarly Bibliography,
Google Scholar, "Україніка наукова", ESJI .
Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 № 1643 (Додаток 4) журнал включено
до Переліку наукових фахових видань України
у категорії «Б».
Спеціальності: 081 – Право, 281 – Публічне управління
та адміністрування, 293 – Міжнародне право.
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату
за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.
Відповідальність за зміст, достовірність фактів, цитат,
цифр несуть автори матеріалів. Редакція залишає за
собою право на незначне редагування і скорочення
(зі збереженням авторського стилю та головних
висновків). Редакція не завжди поділяє думки авторів
та не несе відповідальності за надану ними інформацію.
Матеріали подано в авторській редакції.
Передрук — тільки з дозволу редакції.
Адреса редакційної колегії:
ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія
управління персоналом"
вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039
Офіційний сайт видання:
www.journals.maup.com.ua/index.php/expert

Expert: paradigm of law and public administration
Published from 2018
Pereodisity: 6 times a year
Published by the decision of Academic council of
Interregional Academy of Personnel Management
(Protocol № 9 from October 18, 2023)
Collection is included to the international
and domestic scientometrics databases Index
Copernicus International, ResearchBib, Turkish Education
Index, Polish Scholarly Bibliography, Google Scholar,
"Україніка наукова", ESJI .
According to the Order of the Ministry of Education
and Science of Ukraine (Annex 4), the journal is included
in the List of scientific professional publications of Ukraine,
which have been assigned the category «B».
Subject Areas: 081 – Law, 281 – Public management
and administration, 293 – International law.
The articles were checked for plagiarism
using the software StrikePlagiarism.com developed
by the Polish company Plagiat.pl.
The authors are responsible for the content,
accuracy of the facts, quotes, numbers. The editors reserves
the right for a little change and reduction
(with preservation of the author's style and main
conclusions). Editors can not share the world views of the
authors and are not responsible for the information provided.
Materials filed in the author's edition.
Reprinting — with the editorial's permission strictly.
Address of the editorial board:
Interregional Academy of Personnel Management
Str. Frometivska, 2, Kyiv, Ukraine, 03039
Official site:
www.journals.maup.com.ua/index.php/expert

Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління : збірник. № 3 (27), 2023. Київ : ПрАТ "ВНЗ
"Міжрегіональна Академія управління персоналом", 2023. 78 с.

Головний редактор

Щокін Ростислав Георгійович, доктор юридичних наук, професор, Президент Міжрегіональної Академії управління персоналом

Члени редакційної колегії:

Яблонська-Бонса Йоланта, професор, доктор юридичних наук, керівник кафедри теорії, філософії та історії права Академії Леона Козьмінського в Варшаві, головний редактор часопису «Критика права» (Республіка Польща)

Міхальський Томаш, доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету, Гданськ (Республіка Польща), tomasz.michalski@ug.edu.pl

Ніколас Шмітт, кандидат наук, старший науковий співробітник Інституту федералізму Університету Фрібургу (Швейцарія), Nicolas.schmitt@unifr.ch

Перцев Роман Валерійович, кандидат юридичних наук, відділ ідентифікації та криміналістики (DIFC) Поліція Ізраїлю, Єрусалим (Ізраїль)

Вечорек Лешик, доктор habilitований, доцент, завідувач кафедри кримінального права, кримінології та криміналістики Факультету юридичних і суспільних наук Університету ім. Яна Кохановського в м. Кельц (Республіка Польща), wieczorekleszek@op.pl

Яскренія Ежи, професор, доктор habilitований (Dr Hab), декан Факультету юридичних і суспільних наук Університету ім. Яна Кохановського в м. Кельце, завідувач кафедри конституційного, європейського і міжнародного публічного права, Віце-президент Правління Польського Товариства конституційного права, Спікер Товариства Польських парламентаріїв, член Правління Європейського Товариства колишніх парламентаріїв Ради Європи (FP-AP) в Парижі (Республіка Польща), jerzyl@hot.pl

Акімова Людмила Миколаївна, доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України, професор кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування, l_akimova@ukr.net

Якимчук Аліна Юріївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування, alinayakim@ukr.net

Заросило Володимир Олексійович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом

Сопілко Ірина Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету Національного Авіаційного Університету

Кисленко Дмитро Петрович, доктор педагогічних наук, кандидат юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського

Хаджирадєва Світлана Костянтинівна, доктор наук з державного управління, професор, заступник директора Української школи урядування

Рябцев Геннадій Леонідович, доктор наук з державного управління, професор, професор Києво-Могилянської школи урядування, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

Яровой Тихон Сергійович, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», tikhon_9563963@ukr.net

Барабаш Юрій Григорович, доктор юридичних наук, професор, проректор з навчальної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Скрипнюк Олександр Васильович, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України

Губанов Олег Олександрович, доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри службового та медичного права, Навчально-науковий інституту права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Нестерович Володимир Федорович, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, mail@lduvs.edu.ua

Тимошенко Юрій Петрович, кандидат юридичних наук, професор, заступник директора Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом

Швець Катерина Павлівна, доктор наук з державного управління, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін та міжнародного права Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, проректор, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Муравйов Кирило Володимирович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Нестор Віталій Романович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії держави і права та конституційного права Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Амелін Олександр Юрійович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Адам Адріан Останек, доктор наук, доктор habilitований, професор Військового технологічного університету (Республіка Польща)

Мануель Давид Массено, доцент Політехнічного інституту Бежа (Португалія)

Агнешка Шпак, доктор habilitований, професор кафедри міжнародної безпеки Інституту досліджень безпеки, Торунь (Республіка Польща), szpak@journals.mauup.kiev.ua

Chief Editor

Shchokin Rostyslav Heorhiiovych, Doctor of Law, Professor, President of the Interregional Academy of Personnel Management

Members of the editorial board:

Jablonska-Bonsa Jolanta, Professor, Doctor of Law, Head of the Department of Theory, Philosophy and History of Law of Kozminski University, Editor-in-Chief of Critique of Law (Republic of Poland)

Tomasz Michalski, Doctor of Science, Associate Professor at the Department of Geography of Regional Development, University of Gdansk, Gdansk (Republic of Poland), *tomasz.michalski@ug.edu.pl*

Nicholas Schmitt, PhD, Senior Researcher at the Institute of Federalism, University of Friborg (Switzerland), *Nicolas.schmitt@unifr.ch*

Pertsev RomanValeriiovych, PhD (Law), Division of Identification and Forensic Science (DIFC) of Israel Police, Jerusalem (Israel)

Vechorek Leshyk, Doctor Habilitated, Associate Professor, Head of the Department of Criminal Law, Criminology and Criminology, Faculty of Law and Social Sciences, Jan Kochanowski University of Kielce (Republic of Poland), *wieczorekleszek@op.pl*

Yaskrenia Jerzy, Professor, Doctor Habilitated (Dr. Hab.), Dean of the Faculty of Law and Social Sciences, Jan Kochanowski University of Kielce, Head of the Department of Constitutional, European and International Public Law, Vice-President of the Board of the Polish Society of Constitutional Law, Speaker of the Society of Polish Parliamentarians, Member of the Board of the European Society of Former Parliamentarians (FP-AP) in Paris (Republic of Poland), *jerzyj@hot.pl*

Akimova Lyudmyla Mykolayivna, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Honored Education Worker of Ukraine, Professor at the Department of Financial and Economic Security of the National University of Water Management and Nature Resources Use (Ukraine)

Yakymchuk Alina Yuriyivna, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Public Administration, Documentation and Information Activity of the National University of Water Management and Nature Resources Use, *alinayakim@ukr.net* (Ukraine)

Zarosylo Volodymyr Oleksiyovych, Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Law-Enforcement and Anti-Corruption Activities of the Educational-Scientific Institute of Law named after Volodymyr the Great, Interregional Academy of Personnel Management (Ukraine)

Sopilko Iryna Mykolayivna, Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Dean of the Faculty of Law of the National Aviation University (Ukraine)

Kyslenko Dmytro Petrovych, Doctor of Pedagogy, PhD in Law, Professor, Leading Researcher, National Defence University of Ukraine (Ukraine)

Khadzhiradeva Svitlana Kostiantynivna, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Deputy Director of the Ukrainian School of Government, Head of the Center for Evaluation of Candidates for Civil Service Positions (Ukraine)

Ryabtsev Hennadiy Leonidovych, Doctor of Science in Public Administration, Ph.D., Professor, Professor at Kyiv-Mohyla School of Government, Chief Researcher at the National Institute for Strategic Studies (Ukraine)

Yarovoy Tikhon Serhiiovych, Doctor of Sciences in Public Administration, Ph.D., Professor, Professor at the Department of International Relations and Political Consulting of the Institute of Law and Public Affairs, Open International University of Human Development "UKRAINE", *tikhon_9563963@ukr.net* (Ukraine)

Barabash Yurii Hryhorovych, Doctor of Law, Professor, Vice-Rector for Academic Affairs of Yaroslav Mudryi National Law University (Ukraine)

Skrypniuk Oleksandr Vasyliovych, Doctor of Law, Professor, Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Deputy Director of V.M. Koretsky Institute of State and Law of NAS of Ukraine (Ukraine)

Hubanov Oleh Oleksandrovych, Doctor of Law, Professor, Associate Professor at the Department of Service and Medical Law, Educational and Research Institute of Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

Nesterovych Volodymyr Fedorovych, Doctor of Law, Associate Professor, Head of the Department of State and Law Disciplines of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko, *mail@lduvs.edu.ua* (Ukraine)

Tymoshenko Yuriy Petrovych, PhD in Law, Professor, Deputy Director of the Educational-Scientific Institute of Law named after Volodymyr the Great, Interregional Academy of Personnel Management (Ukraine)

Shvets Kateryna Pavlivna, Doctor of Sciences in Public Administration, PhD in Law, Associate Professor, Professor at the Department of Civil Law Disciplines and International Law of the Educational-Scientific Institute of Law named after Volodymyr the Great, Vice-Rector, Interregional Academy of Personnel Management (Ukraine)

Muraviov Kyrylo Volodymyrovych, Doctor of Law, Professor, Professor at the Department of Administrative, Financial and Banking Law of the Educational-Scientific Institute of Law named after Volodymyr the Great, Interregional Academy of Personnel Management (Ukraine)

Nestor Vitalii Romanovych, Doctor of Law, Professor, Professor at the Department of Theory of State and Law and Constitutional Law of the Educational-Scientific Institute of Law named after Volodymyr the Great, Interregional Academy of Personnel Management (Ukraine)

Amelin Oleksandr Yuriiovych, PhD in Law, Associate Professor, Professor at the Department of Law Enforcement and Anti-Corruption Activities of the Educational-Scientific Institute of Law named after Volodymyr the Great, Interregional Academy of Personnel Management (Ukraine)

Adam Adrian Ostanek, DSc, Dr. Hab., Professor at the Military University of Technology (Republic of Poland)

Manuel David Masseno, Associate Professor, Polytechnic Institute of Beja (Portugal)

Agnieszka Shpak, Dr. Hab., Professor at the Department of International Security, Institute of Security Studies, Torun (Republic of Poland), *szipak@journals.maup.kiev.ua*

Александрова М., Адам Адріан Останек

Особливості правової політики
у сфері електронного урядування
в контексті досягнення цілей сталого розвитку.....6

Андрейцев В. В.

Актуальні проблеми впровадження теорії
договірного права в господарській діяльності,
пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки.....13

Краснокутський О. В., Баланда О. М.

Міжнародний досвід правового регулювання
особливого періоду.....21

Пархоменко С. А.

Повноваження президента України у сфері
державної безпеки в світлі опору російській агресії....27

Лісовська Ю. П., Лісовський П. М.

Філософія як безпековий драйвер
воєнно-оборонного світу у перемозі України
над збройною агресією російської федерації.....41

Сергієнко О. В.

Правовий аналіз спеціальної адміністративної
послуги отримання будівельного паспорта
забудови земельної ділянки.....55

Тупіков В.

Правове регулювання статусу національних меншин,62

Чабанов А. М.

Поняття та змістовне наповнення транспортної
безпеки в державно-управлінському вимірі.....68

Тупіков Вячеслав,

аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Анотація. Стаття присвячена дослідженню та аналізу етнонаціональних процесів у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. і визначає можливі сучасні напрями подальших наукових досліджень. Розглянувши період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр., стаття розглядає формування сучасної етнонаціональної політики України, яка певним чином повинна спиратись на історичний досвід попередніх етапів розвитку національних меншин та надає рекомендації взаємодії держави з національними меншинами України сьогодення. Наводяться дослідження етнонаціональних процесів у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. за для можливості урахування проблематики захисту прав національних меншин в Україні того часу. Аналізується національна політика, яку проводила низка різних державних утворень того часу. Зокрема, розглядаються періоди Української Центральної Ради, Української Держави, Директорії УНР, радянської влади, Добровольчої армії, а на Галичині Австро-Угорщини, ЗУНР, Польщі, виокремлені спільні і відмінні засади її реалізації, а також участь етнічних спільнот у політичних процесах. Стаття спирається та проводить аналіз нормативно-правової бази у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. щодо захисту прав національних меншин. Особлива увага приділяється сьомій главі Конституції УНР 1918 р., як одному з джерел, що відповідає тим конституційним стандартам, які нині визнані міжнародною юридичною спільнотою. Пропонуються рекомендації щодо адаптації історичного досвіду в українському контексті. Загальний висновок статті вказує на значення ефективної взаємодії держави та національних меншин. Розглянутий історичний досвід демонструє, що надавши об'єктивну оцінку історичному досвіду періоду національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр., можна визначити сучасний вектор майбутнього розвитку України.

Ключові слова: етнонаціональні процеси, національні меншини, захист прав національних меншин, спільноти.

Tupikov Viacheslav

Postgraduate student at the Department of Public Administration, interregional Academy of Personnel Management, 2, Frometivska str., Kyiv, Ukraine, 03039

LEGAL REGULATION OF THE STATUS OF NATIONAL MINORITIES

Abstract. The article is devoted to the research and analysis of ethno-national processes during the period of national liberation political movements of 1917–1921 and determines the possible modern directions of further scientific research. Having considered the period of national liberation political movements of 1917–1921, the article examines the formation of modern ethno-national policy of Ukraine, which should in a certain way be based on the historical experience of the previous stages of the development of national minorities and provides recommendations for the interaction of the state with the national minorities of Ukraine today. Studies of ethno-national processes during the period of national liberation political movements of 1917–1921 are given for the possibility of taking into account the issues of protecting the rights of national minorities in Ukraine at that time. The national policy pursued by a number of different state entities at that time is analyzed. In particular, the periods of the Ukrainian Central Council, the Ukrainian State, the Directorate of the Ukrainian People's Republic, the Soviet government, the Volunteer Army, and in Galicia of Austria-Hungary, the Ukrainian People's Republic, and Poland are considered, and the common and distinctive principles of its implementation are singled out, as well as the participation of ethnic communities in political processes. The article is based on and analyzes the normative legal framework during the period of national liberation political movements of 1917–1921 regarding the protection of the rights of national minorities. Special attention is paid to the seventh chapter of the Constitution of the Ukrainian People's Republic of Ukraine of 1918 p., as one of the sources that meets the constitutional standards currently rec-

ognized by the international legal community. Recommendations are offered for the adaptation of historical experience in the Ukrainian context. The general conclusion of the article points to the importance of effective interaction between the state and national minorities. The considered historical experience demonstrates that by providing an objective assessment of the historical experience of the period of national liberation political movements of 1917–1921, it is possible to determine the modern vector of the future development of Ukraine.

Key words: *ethno-national processes, national minorities, protection of the rights of national minorities, communities.*

Постановка проблеми. В даний час українського державотворення, в момент вибору нового проекту подальшого розвитку держави важливо дослідити причини невдач у минулому заради їх не повторення. Аналіз питань сучасної етнонаціональної політики України певним чином повинен спиратись на історичний досвід попередніх етапів розвитку національних меншин, особливо в період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. В умовах сьогодення боротьби української нації та національних меншин України за своє майбутнє на теренах України, періоди проголошення УНР, ЗУНР, їхнього возз'єднання, питання етнонаціональних процесів у період національно-визвольних політичних процесів 1917–1921 рр. особливо актуалізується. Надавши об'єктивну оцінку науковим роботам з цієї проблеми, можна визначити сучасні напрями подальших наукових досліджень, що стане досить суттєвим внеском у виборі вектору майбутнього розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 1991 р. та за всі роки незалежності в період побудови державності, становлення інститутів громадянського суспільства з часом почали формуватися передумови для забезпечення багатогранного розвитку національних меншин. В Україні наукові дослідники аналізували різні положення проблем захисту прав і свобод національних меншин, їх статусу та розвитку, серед дослідників сьогодення можна виділити О. П. Васильченка, І. В. Резніка, Л. О. Яворську, І. Е. Перетятка, Л. В. Новікову, також за роки незалежності України вагомий внесок в дослідження проблемних питань, пов'язаних з історичними аспектами, поклали провідні політологи: О. В. Антонюк, О. В. Картунов, І. М. Варзар, Г. І. Луцишин, О. М. Майборода, І. О. Кресіна, І. Ф. Курас, О. М. Мироненко, П. І. Надолішній, М. І. Пірен, В. А. Ребкало, В. Ф. Солдатенко, Л. Є. Шкляр та інші науковці. Але враховуючи драматичні часи сьогодення перед нами постають питання з минулого, які не були розв'язані в період політичних процесів 1917–1921 рр., стає зрозумілим, що ці питання є недостатньо дослідженими. Враховуючи світову практику та будуючи механізми застосу-

вання державного законодавства і виконання міжнародно-правових зобов'язань України щодо захисту прав національних меншин, неможливо ігнорувати досвід попередніх етапів розвитку національних меншин на тлі політичних процесів 1917–1921 рр.

Метою статті є дослідження етнонаціональних процесів у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. за для можливості урахування проблематики захисту прав національних меншин в Україні того часу, застосування цього історичного досвіду в період вибору вектору майбутнього розвитку України та аналіз правового регулювання у даній сфері, що потребує подальшого дослідження інституційної системи захисту прав національних меншин і корінних народів за для забезпечення ефективного функціонування механізму взаємодії між органами державної влади та національно-культурними товариствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна за етнічним складом населення належить не до поліетнічних (цей міф ще донині поширений), а до переважно моноетнічних держав, в яких ареал розселення одного етносу займає понад 80% території [1]. Частка державотворчого етносу становить майже 78% населення, а розселення етнічних меншин має дисперсно-змішаний характер. Відповідно до даних Всеукраїнського перепису населення (2001 р.) державотворчий український етнос становив абсолютну більшість у всіх областях, окрім АР Крим.

Після проголошення незалежності Україна розпочала активно формувати власну політико-правову базу регулювання міжетнічних відносин, застосовуючи міжнародний досвід захисту прав національних меншин, який нагромадили європейські держави упродовж десятиліть. Надійною гарантією прав і свобод нацменшин є утвердження їхнього правового статусу. Законом України «Про національні меншини в Україні» 1992 р. уперше в часи незалежності законодавчо визначено, що «до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою» [2], але в цьому нормативно-правовому акті коло прав національних

меншин були більш звуженими ніж ті, які були задекларовані в Конституції УНР 1918 р. [3].

Слід відзначити цьому главу Конституції УНР 1918 р. щодо організації національних союзів, які об'єднували б представників тієї або іншої національності, як одне з джерел, що відповідає тим конституційним стандартам, які нині визнані міжнародною юридичною спільнотою. Органи кожного національного союзу розглядалися як державні. Найвищим представницьким органом були Національні Збори. Національні союзи, у межах своєї компетенції, мали право видавати закони, які поширювалися на кожного з їх членів. Усі суперечки щодо компетенції між національним союзом, з одного боку, і державними органами та органами місцевого самоврядування, з другого, повинні були вирішуватися адміністративними судами. Національний рух починав усвідомлювати, що українська політична нація має творитися не лише українцями, а й національними меншинами, які проживають в Україні. Для того, щоб швидко організувати нову державу, суто українських сил було замало. Українська Центральна Рада усвідомлювала свою нездатність у вирішенні низки питань без представників інших національностей.

У історичних дослідженнях національно-визвольних політичних процесів 1917–1921 рр. значна увага приділена єврейському питанню. Науковці досліджували не лише становище цієї спільноти, але й вектор їх політичних прагнень на теренах України, досить велика увага приділялась розкриттю сутності та причинам погромів, які відбувалися в умовах воєнних дій. Сформульоване історіографією радянського періоду твердження про жорстокий антисемітизм армії УНР, зокрема Головного отамана Симона Петлюри, в наш час спростовується дослідниками-розслідувачами, які ґрунтуються на детальному вивченні документальних даних та мемуарної літератури. Проблематика єврейської меншини посідає чільне місце в працях: В. І. Сергійчука, В. Ф. Солдатенка та інших. Зазвичай єврейські дослідники, аналізуючи ці події, звинувачували С. Петлюру, оскільки він як Головний отаман ніс всю повноту відповідальності. Утім, як зазначає Р. М. Коваль, вони замовчували основні причини таких негативних дій з боку рядових бійців [4, с. 153]. Розвідка Т. Г. Гунчака «Симон Петлюра та євреї» достатньо переконливо руйнує негативні стереотипи в українсько-єврейських відносинах, які десятиліттями створювала радянська історична думка, та наголошує на позитивних стосунках і плідній співпраці українців та євреїв, хоча на окремих територіях було інколи і навпаки [5].

Дослідження В. І. Сергійчука «Симон Петлюра і єврейство», було обґрунтоване на документальних свідченнях, автор відзначав, що радянська історіографія не лише сформувала міф про жорстокий антисемітизм С. Петлюри, але й приховала факти про захист єврейства Головним отаманом [6]. В. О. Доценко у своїх дослідженнях розкривав сутність єврейських погромів у 1917–1920 рр. та зазначав, що єврейська громада підтримувала збройні формування Директорії УНР, не лише матеріально забезпечуючи їх, але й добровільно записуючись до їх лав. Відомим прикладом цього було надання цінної інформації штабу генерала Ю. Тютюнника та участь у розвідувальних операціях повстанського загону отамана Я. Гальчевського [7, с. 101]. Також, В. О. Доценко зазначав, що все ж існувала певна неприязнь сільського населення України до цієї спільноти, яка зазвичай звинувачувала їх у політиці «воєнного комунізму». Втім, найбільші погроми здійснювали саме війська Добровольчої армії та більшовики [7, с. 101].

Досліджуючи становище євреїв на теренах Галичини та їх взаємовідносини з іншими етнічними спільнотами, а саме з поляками та українцями, М. М. Гон відзначав, що події 1918 р. дана спільнота намагалася використати для національного відродження, але в той же час, вони намагалися уникати участі у міжнаціональних протистояннях. Автор зазначав, що євреї підтримували ЗУНР, оскільки їх законодавча діяльність характеризувалася ліберальними засадами розв'язання проблем національних меншин [8, с. 183]. Ю. В. Котляр стверджував, що ліберальне ставлення уряду ЗУНР до національних меншин мало позитивні наслідки [9, с. 75]. Однак, з іншої сторони, єврейська спільнота не бажала наражатися на конфлікт з поляками, а отже, частина активної громади намагалася лавірувати між проукраїнською та пропольською позицією [8]. Однак утворення ЗУНР мало досить велике значення для єврейської меншини, оскільки надавалось право на національне самовизначення, однак євреї неоднозначно відносилися до формування нової держави та подальшої війни ЗУНР з Польщею. Враховуючи складне українсько-польське питання досліджуємого періоду, можна зазначити, що вагоме значення у історико-політологічному дискурсі посіло вивчення участі польської спільноти в політичних процесах України та її вплив на відносини між Польщею та УНР. Ю. В. Котляр, характеризував етнонаціональні питання в ЗУНР та зазначав, що державна полі-

тика у справах національних менш відзначалася послідовними та демократичними змінами, які в повному обсязі не вдалося реалізувати через війну з Польщею [10, с. 179]. Можна також зазначити, що напередодні листопадових подій 1918 р. у Галичині розгорнувся український та польський національні рухи. На думку багатьох дослідників, переломним моментом для них стало підписання Брестського миру Центральною Радою, що зумовило активізацію боротьби українців Галичини за право на самовизначення і, водночас, посилювало українсько-польську конфронтацію. Українська Національна Рада у листопаді 1918 р. безперешкодно брала владу в східних регіонах Галичини, втім, на території західних регіонів, вони натикалися на значний спротив через наявність значного відсотку польського населення.

Досліджуючи польську меншину в етнополітичних процесах України, О. Я. Калакура відзначав значний її вплив на формування української державності [11, с. 114–148]. Дослідник відзначав декілька факторів: Союз УНР та Польщі; відновлення незалежності Польщі у 1918 р.; конфлікт Польщі та ЗУНР. Аналіз показав, що уряд Центральної Ради був прихильним до національних меншин, про що свідчить II Універсал, насамперед польський чинник був одним із ключових у формуванні національної політики, на що вказує розвиток польських громадсько-політичних рухів та їх участь у поваленні централізованої Російської імперії [12, с. 104]. Значну прихильність українських урядів до поляків О. Я. Калакура підтверджує документальними доказами. Автор зауважив, що Гетьманат фактично згорнув усі політичні і громадянські свободи, а також заходи Центральної Ради спрямовані на розвиток національних меншин. Це зумовлювало певні труднощі в діяльності польських товариств на території України [11, с. 127].

Значна кількість дослідників-розслідувачів відзначала, що зважаючи на те, що в період 1917–1921 рр. національну політику проводила низка різних державних утворень, а саме Українська Центральна Рада, Українська Держава, Директорія УНР, радянська влада, Добровольча армія, а на Галичині Австро-Угорщина, ЗУНР, Польща важливо виокремити спільні і відмінні засади її реалізації, а також участь етнічних спільнот у політичних процесах. Досить яскраво виступають дослідження політичного представництва національних меншин, зокрема роботи: В. О. Куртяка «Етнічний фактор у діяльності політичних партій в Україні 1917–1921 років»,

(про етнічний склад більшовиків в Україні, де домінували росіяни, євреї та прибалти. Про вплив єврейських партій «Бунд», «Поалей-Ціон» та «Фольксспартай» на впровадження сіоністських ідей у політичному житті України 1917–1920 рр.) [13]; Т. П. Макаренко «Представництво національних меншин в органах державної влади: історичний аспект», де розкривалися пріоритетні напрямки Української Центральної Ради та Української Національної Ради стосовно національних меншин [14]. Ці праці аналізували властивості державної політики, а також участь національних меншин у органах влади. Українська Центральна Рада узгоджувала свою політику з демократичними силами інших національностей. Прийняті законодавчі акти УНР показують її успішну роботу з національними меншинами, що мало значний вплив на подальший розвиток української держави. Українська Центральна Рада у своїй політиці виступала за єдність та дружню співпрацю усіх національностей України, намагалася діяти як загальнонаціональна влада на українських землях.

Порівняльний аналіз політики Центральної Ради та Гетьманату здійснював у своїх роботах М. В. Лазарович, він зазначав, що відмінність національної політики М. Грушевського та П. Скоропадського полягала у підході до цього питання. Так, гетьман проводив свою політику за територіально-державницькими засадами та принципом професіоналізму, у той час як очільник Центральної Ради вважав за необхідне долучати етнічні спільноти до управління. Разом з тим, М. В. Лазарович зазначав, що політика обох державних утворень вирізнялася толерантністю стосовно національних меншин, хоча й різнилася підходом до реалізації етнополітики [15]. У іншій, у певному розумінні підсумковій, праці М. В. Лазаровича «Етнополітика української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз» висвітлено особливості державної етнополітики в Україні, зокрема, особливості співіснування титульної нації та національних меншин, напрями розвитку місцевого самоврядування та інше. Аналізуючи політико-правове забезпечення національних меншин, він виділив документи, які засвідчують демократичний характер державної політики, а також здійснював порівняльну характеристику етнополітики Центральної Ради, Гетьманату, Директорії [15].

Однак зважаючи на певні досягнення постає питання, чому керівні структури УНР зазнали невдачі у врегулюванні етнонаціональних відносин, незважаючи на спробу реалізації власної

політики на принципах демократії. Очевидно, що відсутність єдності українського національно-демократичного руху нівелювала будь-які спроби утвердження принципу рівності та взаємозлагоди між національними меншинами.

Важливе місце у сучасних наукових дослідженнях відведено вивченню участі національних спільнот у бойових діях в умовах національно-визвольних рухів. Контраверсійні питання соціальних потрясінь, політичних протистоянь з включенням у цю боротьбу національних меншин розглядаються в монографії Ю. В. Котляра «Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917–1931)», у якій висвітлено питання діяльності Центральної Ради із забезпечення прав національних меншин України, участі національних меншин у повстансько-партизанському русі, з'ясовано напрями і встановлено типологію повстанського руху на Півдні України, кримсько-татарських повстань, єврейських погромів на Півдні України, участь німецького і болгарського населення в повстанській боротьбі [9].

У монографії «Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий аспект» приділив особливу увагу формуванню етнополітики на території України. У цьому дослідженні було виокремлено в окремі підрозділи 3 основні напрями: державотворення за часів Центральної Ради та питання національних меншин; національні меншини в політиці більшовиків; проблеми національних меншин у 1919–1920-х рр. [16]. Порівнюючи політику УНР та радянської влади, було відмічено формування в УНР демократично-правових засад національного будівництва, які передбачали захист інтересів усіх національностей як основи консолідації українського суспільства. Тоді як більшовики, захопивши владу в Україні, відразу розгорнули кампанію зі скасування законів Директорії, зокрема, позбавили національні меншини особливого статусу, а прагнення етнічних спільнот сформувати національні урядові органи відразу ж відхилялися радянською владою [16, с. 109].

Якщо порівняти період національно-визвольної боротьби українського народу в 1917–1921 рр. і утвердження незалежності України у 1991 р. стає помітним те, що в обох випадках був посилений вплив Росії на етнонаціональну сферу України і простежувалось використання російської національної меншини з метою тиску на прийняття важливих внутрішньополітичних рішень вищими державними органами України. Подальше дослідження окресленої проблематики становить

значний науковий інтерес з огляду з'ясування соціально-політичних, ідеологічних підвалин, які закладалися більшовиками для політизації національних меншин України в майбутньому.

Висновок. Таким чином, проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що етнонаціональні процеси у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. мають дуже вагоме значення нашого сьогодення. Ті виклики, які стоять перед державою в теперішній період боротьби за свою незалежність на фоні геополітичного світового розлому та переходу людства до нового технологічного укладу, не дозволяють нехтувати тим історичним досвідом. Закон України «Про корінні народи України» в чинній редакції від 31.03.2023 року [17] ще зазнає не однієї трансформації, хоча він і спирається на міжнародні норми, але повністю не враховує історичний досвід етнонаціональних процесів у видатний період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. в Україні. Отож, важливим аспектом в частині ефективного функціонування та розвитку інститутів української нації та національних меншин є сучасне, узгоджене, дієве нормативно-правове забезпечення на всіх рівнях публічного управління, збудоване на досвіді з минулого.

Досвід українського національного відродження початку XX ст. мав важливе значення для подальшої боротьби за українську державність. Стало очевидним, що українська нація може розвиватися навіть за складних умов, що ніякі перепони не могли завадити цьому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики: Монографія / М.С. Дністрянський. – Львів: Літопис; Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – С. 56–65.
2. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12.#Text>
3. Конституція Української Народної Республіки 29 квітня 1918 року. URL: https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1918_21.html
4. Коваль Р. М. Отаман Зелений. Історичний нарис. Бібліотека Історичного клубу «Холодний Яр». Кам'янець-Подільський: ПП «Аксіома», 2014. 560 с.
5. Гунчак Т. Г. Симон Петлюра та євреї. Київ, 1993. 48 с.
6. Сергійчук В. І. Симон Петлюра і єврейство. Вид. 2-ге. Доповнене. Київ, 2006. 152 с.
7. Доценко В. О. Єврейський погромний рух в Україні в 1917–1920 рр. Наукові записки історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2014. Вип. XXXVIII. С. 100–103.
8. Гон М. М. Євреї в ЗУНР: стратегія, тактика та вплив на формування взаємин з українцями в

- міжвоєнний період. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 181–189.
9. Котляр Ю. В. Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917–1931): монографія. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. Миколаїв. держ. гуманіт. ун-т. ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилян. акад.». Миколаїв, 2008. 156 с.
 10. Котляр Ю. В. Етнонаціональні питання в Західно-Українській Народній Республіці. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 175–180.
 11. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у XX столітті. Київ: Знання України, 2007. 508 с.
 12. Калакура О. Я. Польський чинник у діяльності Центральної Ради // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 1999. Вип. 8. С. 103–109.
 13. Куртяк В. О. Етнічний фактор у діяльності політичних партій в Україні. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2006. 155 с.
 14. Макаренко Т. П. Представництво національних меншин в органах державної влади: історичний аспект. Сіверянський літопис. 2014. № 1–3. С. 188–192 URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/>
 15. Лазарович М. В. Етнополітика української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 760 с.
 16. Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий аспект / За ред. І.Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД, 2000. 356 с.
 17. Закон України «Про корінні народи України» від 01.07.1921 р. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1616-20#Text>
 5. Hunchak T. H. (1993). Symon Petliura ta yevrei. Kyiv [in Ukrainian].
 6. Serhiichuk V. I. (2006). Symon Petliura i yevreistvo. Vyd. 2-he. Dopovnene. Kyiv [in Ukrainian].
 7. Dotsenko V. O. (2014). Yevreyskyi pohromnyi rukh v Ukraini v 1917–1920 rr. Naukovi zapysky istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Vyp. XXXVIII. (pp. 100–103). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
 8. Hon M. M. 2009. Yevrei v ZUNR: stratehiia, taktyka ta vplyv na formuvannia vzaiemyn z ukrainsiamy v mizhvoiennyi period. Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. Vyp. 18. (pp. 175–180). Lviv [in Ukrainian].
 9. Kotliar Yu. V. (2008). Povstanskyi rukh etnichnykh menshyn Pivdnia Ukrainy (1917–1931): Monografia, NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Mykolaiv. derzh. humanit. un-t. im. Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylian. akad.». (p. 156). Mykolaiv [in Ukrainian].
 10. Kotliar Yu. V. (2008). Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917–1931): Povstanskyi rukh etnichnykh menshyn Pivdnia Ukrainy (1917–1931): Monografia, NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Mykolaiv. derzh. humanit. un-t. im. Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylian. akad.». (pp. 175–180). Mykolaiv [in Ukrainian].
 11. Kalakura O. Ya. (2007). Poliaky v etnopolitychnykh protsesakh na zemliakh Ukrainy u XX stolitti. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
 12. Kalakura O. Ya. (1999). Polskyi chynnyk u diialnosti Tsentralnoi Rady. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Vyp. 8. (pp. 103–109). Kyiv [in Ukrainian].
 13. Kurtiak V. O. (2006). Etnichniy faktor u diialnosti politychnykh partii v Ukraini. Mizhrehionalna akademiia upravlinnia personalom. Kyiv [in Ukrainian].
 14. Makarenko T. P. (2014). Predstavnytstvo natsionalnykh menshyn v orhanakh derzhavnoi vlady: istorychnyi aspekt. Siverianskyi litopys. № 1–3. (pp. 188–192). Retrieved from: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/> [in Ukrainian].
 15. Lazarovych M. V. (2013). Etnopolityka ukrainskoi vlady doby natsionalno-vyzvolnykh zmahan 1917–1921 rokiv: komparatyvnyi analiz: monohrafia. TNEU, Ternopil [in Ukrainian].
 16. I. F. Kurasa (Eds.). (2000). Natsionalni menshyny Ukrainy u XX stolitti: polityko-pravovy aspekt. IPiEND. Kyiv [in Ukrainian].
 17. Zakon Ukrainy «Pro korinni narody Ukrainy» vid 01.07.1921 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1616-20#Text> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Dnistriansky, M. S., (2006). Etnopolitychna geografia Ukrainy: problemy teorii, metodologii, praktyky: Monografia, Litopys; Vyd. Tsentr LNU imeni Ivana Franka, (pp. 56–65). Lviv [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro natsionalni menshyny Ukrainy». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12.#Text> [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainskoi Narodnoi Respubliky 29 kvitnia 1918roku. Retrieved from: https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1918_21.html [in Ukrainian].
4. Koval R. M. (2014). Otaman Zelenyi. Istorychni narys. Biblioteka Istorychnoho klubu «Kholodnyi Yar», Kamianets-Podilskyi: PP «Aksioma» [in Ukrainian].